

РЕЧОВІ ДОКАЗИ У НОВОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

О. Ю. Хахуцяк,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-
процесуальної діяльності
навчально-наукового
інституту підготовки кадрів
кримінальної міліції
Національної академії
внутрішніх справ

У зв'язку з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України виникла необхідність аналізу та подальшого дослідження новел та змін, що в ньому закріплені. Одним з таких питань, на нашу думку, є джерело доказів – речові докази, що мають важливе значення у кримінальному провадженні.

Комплексне дослідження доказів у кримінальному процесі та в їх різних аспектах здійснювалося багатьма з процесуалістів-науковців як радянського часу, так і сучасних. Істотний внесок у дослідження інституту доказів і речових доказів, зокрема, здійснили Ю. Азаров, М. Видря, М. Грошевий, В. Дорохов, Л. Карнеєва, Є. Коваленко, В. Крючков, В. Нор, М. Погорецький, Д. Савицький, С. Стахівський, М. Строгович, М. Якуб та інші.

Мета цієї статті полягає в аналізі норм кримінального процесуального законодавства та інших джерел щодо процесуального закріплення речових доказів у кримінальному провадженні.

Термін «речові докази» вперше був уведений до Статуту Польового судочинства (§ 3), прийнятого 27 січня 1812 р., в якому говорилося: «Папери, що належать до справи, можуть бути ... документами або речовими доказами, що викривають злочин» [1, 77].

У Законах про судочинство у справах про злочини та провини 1857 р. зазначається, що до речових доказів належать інструменти, які «для вчинення злочину необхідні, та якщо при цьому інструменти ці ... не досить звичні, як, наприклад, інструменти по підробці кредитних білетів або печатних паспортів» (ст. 343 п. II) [2]. Аналогічне положення закріплене в законах про судочинство по справах про злочин та провини 1876 р. (ст. 378 п. 11) [3].

В Інструкції для народних слідчих, прийнятій в Україні у 1919 р., поряд з предметами, які мають значення для виявлення обставин справи (§ 126) та документами (§ 135), згадуються і речові докази, до числа яких віднесено «предмети, які можуть слугувати виявленню злочину або доказу злочинця» (§ 138) [4, 245-247].

До числа речових доказів Інструкція для народних слідчих 1921 р. включає «предмети, що є знаряддям для здійснення злочину чи зберегли на собі сліди злочинів, або ж предмети, на які були направлені дії обвинуваченого та які взагалі можуть слугувати викриттю злочину та знаходженню винного» (ст. 115) [4, 288].

Кримінально-процесуальне законодавство 1920–1930 рр. (ст. 70 КПК 1922 р.) також згадує про інші предмети і документи, які можуть бути засобами для викриття злочину і виявлення винних, та відносить речові докази до числа доказів по кримінальній справі (ст. 62) [5, 5-8].

У подальшому розвитку кримінально-процесуального законодавства перелік речових доказів доповнено «грошима, цінностями та іншими речами, нажитими злочинним шляхом» (ст. 78 КПК 1961 р.).

У новому Кримінальному процесуальному кодексі 2012 р. речовими доказами є матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші

Розглянуто процесуальне закріплення речових доказів та внесено пропозиції щодо удосконалення вказаного джерела доказів у кримінальному провадженні.

Ключові слова: докази; речові докази; кримінальне провадження; постанова слідчого, прокурора

відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, у тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом (ч. 1 ст. 98 КПК України).

Предмети, які можуть бути речовими доказами, найчастіше виявляються під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій – огляду, обшуку та ін. При цьому вони відповідно до вимог ст. 237 КПК оглядаються, можуть бути сфотографовані. Лише після того як слідчий, прокурор встановлять належність предметів до кримінального провадження (тобто, що вони були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі сліди кримінального правопорушення чи кримінального проступку або були об'єктом кримінально протиправних дій, нажиті злочинним шляхом (гроші, цінності та інші речі), або можуть бути засобами для розкриття кримінального правопорушення і виявлення винних чи для спростування обвинувачення або пом'якшення відповідальності), вони складають мотивовану постанову про приєднання предметів до справи як речових доказів [6].

Але тут виникає питання: чому ця норма не містить прямої вказівки на винесення слідчим, прокурором постанови про прилучення до провадження речового доказу?

Правильно у процесуальному порядку оформлений предмет завжди стає речовим доказом. У ч. 1 ст. 79 КПК України (1960 р.) зазначалося, що речові докази повинні бути уважно оглянуті, по можливості сфотографовані, докладно описані у протоколі огляду і приєднані до справи постановою особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора або ухвалою суду.

Звернемося до ч. 3 ст. 110 чинного КПК України, яка визначає, що рішення слідчого, прокурора приймається у формі постанови. Постанова виноситься у випадках, передбачених КПК, а також коли слідчий, прокурор визнає це за необхідним.

Так, якщо слідчий, прокурор отримують певний матеріальний об'єкт, що має значення для кримінального провадження, у них після проведення огляду або дослідження даного предмета є необхідність (якщо немає підстав на повернення його володільцю) направити даний предмет на збереження до компетентних осіб, де він має знаходитися до прийняття кінцевого рішення судом. Таким чином, слідчий, прокурор визнають за необхідним скласти постанову при прилучення до

провадження речового доказу і передають разом з копією постанови предмет на збереження компетентним особам, які, отримавши даний предмет з постановою слідчого, мають надати останньому квитанцію про отримання речового доказу.

Порядок зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 1104 від 19 листопада 2012 р. та визначено у ст. 100 КПК України «Зберігання речових доказів і документів та вирішення питання про них».

У п. 6. вказаної постанови зазначено, що «...у разі закриття слідчим, прокурором кримінального провадження питання про речові докази вирішується у відповідній постанові слідчого, прокурора». Цей акт чітко вказує, що «у разі закриття ...» має місце постановою слідчого, прокурора, але незрозуміло яке «питання ... вирішується ...»?

Чому у жодному акті немає чіткого посилання на те, що слідчий передає на зберігання речовий доказ після винесення постанови? Отже, закон позбавляє таке джерело доказів, як речовий доказ, юридичної значимості, хоча новий КПК більше приділив уваги цьому інституту, ніж попередній, розтлумачивши певні норми, що його стосуються, і деталізував особливості й порядок збереження речових доказів у кримінальному провадженні.

У своїй викладацькій діяльності, у період з дня набуття чинності Кримінального процесуального кодексу України, мною неодноразово зверталася увага слухачів ВУЗу саме на обговорення новел КПК і даної проблематики у тому числі. На що з боку практичних працівників слідчих підрозділів висловлювалася точка зору щодо необхідності відображення вимоги закону в аспекті «закріплення речового доказу у кримінальному провадженні шляхом винесення постанови».

З набуттям чинності нового КПК України у практичних працівників слідчих підрозділів ця дія (складання постанови) здійснювалася за аналогією КПК 1960 р., але з посиланням на норми нового кодексу, а саме: п. 8 ч. 2 ст. 40; 94; ч. 2 ст. 100; ч. 3 ст. 110 на підставі ч. 1 ст. 98 КПК. Але назва документа у слідчих підрозділах відрізнялася. Так, по суті один і той самий документ, що має однакову мету – зберігання речових доказів, мав назву: «Постанова про прилучення речового доказу», «Постанова про долучення до кримінального провадження речового доказу», «Постанова про визнання речових доказів та передачу їх

на зберігання»... А скільки ще може мати варіантів один документ?

Висновок. Аналізуючи вищевикладене, вважаємо за необхідне внести доповнення до ст. 98 КПК України, де у частині третій передбачити таке:

«Слідчий, прокурор після проведення усіх необхідних дій з матеріальним об'єктом, який має значення для кримінального провадження, вино-

сить постанову про прилучення до провадження речового доказу».

На нашу думку, це доповнення Кримінального процесуального кодексу України, по-перше, буде надавати речовому доказу його реального юридичного значення; по-друге, стане гарантією належної правової процедури кримінального провадження.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Полное собрание законов Российской империи. – СПб., 1830. – Т. 32. – С. 77.
2. Свод законов Российской империи. – СПб., 1857. – Т. 15. – С. 61–62.
3. Свод законов Российской империи. – СПб., 1876. – Т. 15. – С. 64.
4. *Землянский П. Т.* Уголовно-процессуальное законодательство в первые годы Советской власти (на материалах УССР) / П. Т. Землянский. – К., 1972. – С. 245-247.
5. *Ляш А. А.* Вещественные доказательства в досудебных стадиях уголовного процесса / А. А. Ляш. – К., 1991. – С. 5-8.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. : у 2 т. Т. 1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – 768 с.
7. Про порядок зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 1104 від 19 листопада 2012 р. // Урядовий кур'єр. – 2012. – 8 грудня.

Хахуцяк О. Ю. Вещественные доказательства в новом Уголовном процессуальном кодексе Украины

Рассмотрено процессуальное закрепление вещественных доказательств в уголовном производстве и предложены меры по усовершенствованию указанного источника доказательств.

Ключевые слова: доказательства; вещественные доказательства; уголовное производство; постановление следователя, прокурора

Khakhutsyak Olga. Material proofs in the new Criminal Procedure Code of Ukraine

The judicial fixing of material proofs is analyzed in this article and suggestion on improvement of the indicated source of proofs in a criminal procedure are proposed.

Key words: proofs, material proofs, criminal procedure, decision of investigator, public prosecutor

ПОДІЇ

КРУГЛИЙ СТІЛ З НАГОДИ ДНЯ МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА

14 червня 2013 р. в Академії адвокатури України відбувся круглий стіл «Захист прав медичних працівників в умовах реформування системи охорони здоров'я України», який провели НДІ медичного і фармацевтичного права та біоетики Академії адвокатури України та Комітет з медичного права Асоціації правників України. У вітальному слові ректор Академії адвокатури України, доктор юридичних наук, член-кореспондент Національної Академії правових наук України **Тетяна Варфоломеева** окреслила ключові проблем, що постали нині перед медиками та їх пацієнтами, зосередила увагу на найбільш актуальних питаннях захисту професійних прав медичних працівників, принагідно зазначила, що саме в Академії вперше розпочалися навчальні програми з медичного права для студентів та юристів, які працюють в системі охорони здоров'я, адвокатів, медиків, уперше реалізується академічний комплексний науковий проект «Загальнотеоретичні, матеріально-правові та процесуальні проблеми захисту конституційних прав людини в сфері медицини, фармацевтики та біоетики в Україні». Директор НДІ медичного і фармацевтичного права та біоетики Академії адвокатури України кандидат юридичних наук, адвокат **Радмила Гревцова** присвятила свій виступ актуальним питанням реформування системи охорони здоров'я України. Доктор медичних наук, професор, президент Асоціації неонатологів України **Тетяна Знаменська** ознайомила присутніх з Національним проектом «Нове життя – нова якість охорони материнства та дитинства», який втілюється під патронатом Президента України. Голова підкомітету з питань законодавчого забезпечення реформування системи охорони здоров'я, медичної освіти та науки народний депутат **Святослав Ханенко** наголосив на необхідності ухвалення закону про Концепцію державної політики в галузі охорони здоров'я, Державної програми розвитку системи охорони здоров'я України. Голова комітету з медичного права Асоціації правників України, директор ЮК «МедАдвокат» **Олена Беденко-Зваридчук** представила цікаву презентацію щодо професійних та соціальних прав медичних працівників, ризиків в роботі медичних працівників, впливу реформування системи охорони здоров'я на стан захищеності їхніх прав.

Більш докладно з матеріалами круглого столу можна ознайомитися на сайті Академії адвокатури України «Охороноздоровче право в Україні» <http://healthlaw.in.ua>